

Szerencsésnek érezném magamat, ha az erdőnek tűz ellen való biztosítása ügyének ismertetése s a tűzkárok modern alapon való kárpótolhatására vonatkozó jelen, szerény közleményem által a szakközönség, valamint az illetékes biztosítási intézetek figyelmét sikerült volna e biztosítási ág szélesebb felkarolására irányítanom és hozzájárulnom ahhoz, hogy evvel az intézménnyel mielőbb megbarátkoznának ott is, hol eddig az ellen tartózkodóan viselkedtek.

Szerbia erdőgazdasága.

Irta: *Masztics Ádám.*

Szerbia erdőgazdaságáról még mai napság sem lehet, habár csak megközelítőleg is megbízható adatokat szerezni. A külföldi szakírók közül Weber és Millet két millió hektárra becsülik Szerbia erdőit, míg Bübler csak félannyira teszi. Szerb írók, mint pl. Vasovics, Karics szerint, az erdők az ország területének 35—40%-át borítják. Az értékszámítások is nagyon eltérők, mert minden becslés eltér nemcsak az erdők kiterjedése, de azok állománya hasznavehetősége és hozzáférhetősége tekintetében is.

A szerb erdők üzemét, azok jövedelmezőségét és jelentőségét úgy az állam pénzügyi helyzete, mint az ország általános gazdasági fellendülése szempontjából igyekszem az alábbiakban a belgrádi cs. és kir. konzulátusnak 1905. évi jelentéséből s ezenkívül Karics „Szofija, Belgrád 1888.“, Millet „La Serbie, Páris 1889.“ és Borschgrave „La Serbie, Brüsszel 1883.“ című munkák felhasználásával röviden ismertetni.

Szerbia északi részében, a Krajina kerületben vannak a „Mircse“ és a „Delijovan“ nevű erdőterületek, az elsőnek kiterjedése 21.000 hektárral, az utóbbi pedig 7000 hektárral van megállapítva. Ezen erdők vágható koruak, fanemük tulnyomórészben a bükk, de jelentékeny mennyiségben jön elő a tölgy is. A Mircse nevű erdő, miután a Dunához közel fekszik, könnyen kihasználható, a Delijovan nevű erdőnek azonban semminemű közlekedési útja sincs.

Ezen felmért erdőkön kívül Szerbia északi részében, a Duna és a Porecska Reka közt Golubáczig, Despotováczig és Boljeváczig nagy erdőség terül el, amelynek nincs egységes elnevezése s egyes részeit Boljetin, Majdonpek, Golubác, Dobra, Homolj,

Zvik, Malinik, Beljanicza stb. nevek alatt ismerik. Kiterjedése igen jelentékeny és csak azt a részét, mely a felosztás után alkalmasint az államnak fog jutni, 120.000 hektárra becsülik. Itt legerősebben a bükk és a tölgy van képviselve, de a Beljanicza szélein jelentékeny mennyiségben előfordul a fenyő is. A faállomány vágható koru, de csak Dobra vidékén lehet hozzája férni, ahol egy részvénytársaság serényen gyártja is a dongát; a terület többi részei, miután ott semmiféle országut, sőt még használható erdei ut sincsen, egyelőre nem alkalmasak a kihasználásra.

A szemendriai kerületben az államnak jóformán nincs erdeje s a belgrádi kerületben is jelentéktelen az állam erdőbirtoka. Ezen erdők területe 7000 hektár; de a kihasználásra nem igen alkalmasak, miután a közlekedési utakhoz közelfekvő részek még fiatalok, az idősebb állabok pedig távol esnek minden közlekedési uttól.

A valjevói kerületben, de csakis annak déli részében ismét nagyobb kiterjedésű — jobbára bükk — erdők vannak, melyek közül leginkább említésre érdemesek a Medvednik, Jablanik, Povlen és Maljen nevű erdők. Ezek területe mintegy 21.000 hektár; ezidőszertől ugyyszólván egyáltalán alig értékesíthetők, mert igen távol esnek minden használható uttól; a rebeljei rézbányának van ugyan kihasználási engedélye, ez azonban említést is alig érdemel.

A Drina kerületében az államnak mintegy 20.000 hektár erdeje van, melyek közül a Vidojevacz, Cer, Ivorka, Vlasics, Gucsevo és Boranja a legjelentékenyebbek; fanemüket a bükk és tölgy képezi. A Cer és a Boranja annyira-mennyire még értékesíthetők; amaz, mert közel van hozzá Sabác és a fában szükölködő Macsva, a Boranja pedig a Drina folyó közelsége folytán. A többi erdők egyelőre nem használhatók ki.

Uzsicze kerületben kiterjedt erdőségei az államnak a felmért Crni-Vrh és a Zvezda; területük 7000 hektár. Fel nem mért erdőterületek a Tara, mintegy 30.000 hektár, a Jalova-Gora 4000 hektár, a Sargan, a Kamisin, a Vucsjak, a Linka és a Martenicza mintegy 7000 hektár kiterjedéssel. A Jalova gorát tiszta bükkösök, a többi területeket fenyvesek s vegyes fanemek borítják. Mindezek az erdők idős faállományokból állanak és a Martenicza, a Vucsjak és a Linka kivételével alkalmasak is a kihasználásra.

A Jalova-Gora Uzsicze közelében, a Crni-Vrh, a Zvezda és a Tara a Drina mentén vannak. A Tara erdőségét serényen vágják; itt a Prometna Banka és a belgrádi Dusan Sirotanovics cég kapott a fenyvesekre favágási engedélyt.

A csacsaki kerület Szerbia egyik legerősebb vidéke; az államnak itt kiterjedt erdőbirtokai vannak, melyek azonban egyelőre keveset jövedelmeznek. A legnevezetesebb erdőterületek itt a Jelicza, Csemorno, Troglav, Djakovacska-Planina, a Stolevi, a Goldja és a Kopovnik; felmérve eddig nincsenek. A bükk és a tölgy, vagy tiszta faállományokat alkotva, vagy túlevelűekkel elegyedve fordulnak bennük elő. Ezek az erdők mintegy 80.000 hektárnyi területet borítanak. A kihasználásra s értékesítésre megfelelő utak hiánya miatt még nem alkalmasak; de óriási értéket fognak képviselni, ha ezen a vidéken a tervezett vasutak ki lesznek építve.

Rudnik-kerületben van a felmért Rudnicska-Planina, melynek területe 10.000 hektár; tulnyomó részben bükk és tölgy borítja. A megfelelő utak hiánya folytán ezen erdőket sem lehet kihasználni.

Az államnak még a kragujeváci kerületben van mintegy 16.000 hektár fel nem mért erdeje (Crni Vrh, a Bukulja, a Vencsák stb.) a kruseváci kerületben körülbelül 60.000 hektárja (Gocs, Zseljni, Jasztrebacz és Kopovnik) és a topliczai kerületben 40.000 hektár tölgyfaerdeje (a Panjas, az Arbanas, a Szokol-Planina stb.).

Keleti Szerbiában kevés az erdő, mert az 1876- és 1885-iki háborúk alatt az ottani erdők nagy része elpusztult. A Rozsanj és a Bukovik fel vannak mérve (kiterjedésük 2000 hektár), míg a Sztanj, a Cavan és a Sztara-Planina erdőit 32.000 hektárra becsülik.

A Bukovik erdő bükkfáját az államvasutak igazgatósága talpfakészítésre termeli ki.

Dél-Szerbiában ismét sok az erdő. A vranjai és a nisi kerületben sok a tölgy- és a bükkfaerdő, felmérve azonban nincsenek. A Kremer, Vrtezka, a Vrdnik és a Crni-Vrh a legnevezetesebbek, kiterjedésük legalább 65.000 hektár, idős erdők, de hozzáférhetetlenek.

A fent felsorolt területeket összeadva, az állami erdők kiterjedését 550.000 hektárra tehetjük. Ehhez veendő mintegy 650.000

hektár községi erdő, 17.000 hektár zárdai erdőbirtok és mintegy 300.000 hektár magánerdő. Ezek szerint egész Szerbiában legalább is 1,517.000 hektár erdő van, vagyis az ország területének (4,830.000 hektár) mintegy 31·4⁰/₀-a.

Az erdőterületből 38·2⁰/₀ állami erdő, 42⁰/₀ községi, 1·1⁰/₀ zárdai és 17·9⁰/₀ magánerdő.

Az ország területének majdnem egyharmadát tehát erdők borítják, úgy hogy Szerbiában az erdők kiterjedése tekintetében csak Svédország, Oroszország és Ausztria vetekednek.

Feltűnő, hogy az összes erdők 42⁰/₀-a a községek kezén van.

Az összes állami erdőterületből 55⁰/₀ = 302.500 hektár a bükkerdő, 25⁰/₀ = 137.000 hektár a tölgyerdő, 15⁰/₀ = 82.500 hektár a fenyves és 5⁰/₀ = 27.000 hektár más fánemekre jut.

A kimutatott erdőterületek értéke megközelítőleg következőképpen állapítható meg.

Egy hektárra csak 500 bükkfát számítva (600 szokott lenni) és egy-egy 100 éves bükk törzset csak egy frankra becsülve: a bükkfaállományok kerek összegben 151,250.000 frank értéket képviselnek.

Tölgyfát 300-at számítva egy-egy hektárra s egy-egy törzset átlagban öt frankra becsülve; a tölgyfaállományokat minden tulajdon nélkül 206,280.000 frankra becsülhetjük.

Fenyvesekben 400 törzset az egyéb fánemekből álló állabokban pedig 300 törzset számítva s amazok darabját 10, emezekét 3 frankra becsülve: a fenyvesek értéke 330,000.000, a más fánemekből álló erdők pedig 24,300.000 frank leend.

Ezen összegekkel számítva az állami erdők fatömegének értéke (a talaj értékét nem számítva) 717,250.000 frankra tehető.

Az egyes törzsek értékét ez esetben igen alacsonyra vetjük, mert az 51—60 cm. átmérőjű bükkfatörzs ára 1·50—4·00, a tölgyfáié 16—30, a fenyőé 7—12 dinár. Az erősebb méretű fák sokkal drágábbak.

Bátran mondhatjuk ezeknél fogva, hogy a szerb kincstári erdők megközelítő értéke egy milliárd frankra rug.

Az erdőket mindenfelé az állam bő és állandó jövedelmi forrásának tekintik. A megfelelő erdőterületekkel bíró államok költségelőirányzataiban az erdők utáni bevételek előkelő helyet

foglalnak el s az államháztartásnak fontos tényezőjét képezik, melynek fenntartására és növelésére különös figyelmet fordítanak.

A szerb államerdők bevételei azonban, azok területéhez és minőségéhez képest jelentéktelenek. Az 1905. évi adatok nincsenek még közzétéve, de tanulságosak az előző évekre vonatkozó adatok, melyek szerint a szerb állami erdőüzemnek nyers bevétele, kiadása s tiszta jövedelme az 1900—1904. években a következő volt:

É v	Nyers bevétel	Üzemi kiadás	Tiszta jövedelem
	f r a n k o k b a n		
1900	362.600·72	196.026·99	166.573·73
1901	409.357·92	290.094·87	119.263·05
1902	369.875·27	363.466·01	6.409·27
1903	414.773·80	390.118·90	324.454·90
1904	729.905·27	327.212·50	402.592·77

Hogy mily csekély ez a tiszta jövedelem, kitűnik abból, hogy pl. Württembergben, ahol harmadrész annyi erdő sincs mint Szerbiában, az erdőüzem 12 millió frank tiszta jövedelmet eredményez, ami hektáronként 92 frank, míg Szerbiában egy hektár erdő átlag csak 0·80 frankot hoz.

Ez az arány igen kedvezőtlen Szerbiára nézve még akkor is, ha figyelemmel vagyunk Württemberg sokkal magasabb kulturájára. Ez sem igazolhatja azt, hogy egy hektár erdő Württembergben 180-szor többet jövedelmezzen, mint Szerbiában.

Ennek okai főntebb jelezve voltak: Szerbia legszebb, leg-hatalmasabb, leggazdagabb erdőségeiről azt kellett megjegyezni, hogy majdnem egészen hozzáférhetetlenek.

De még ennél is jellemzőbb az, hogy *az egész országban csak négy fűrészmalom van* s ezek is csak a helyi fogyasztásra való puhafát dolgozzák fel, míg az óriási kiterjedésű bükk- és tölgyfaerdők fáját csak Dobra vidékén dolgozzák fel mechanikailag.

Nem kevésbé érdekes és jellemző az a tény is, hogy az erdő-

üzem bevételeinek csak kisebb részét képezi az eladott fatörzsek, illetve az eladott faanyagok ára; a jövedelem legnagyobb részét a legeltetési és makkoltatási díjak és az erdei kihágásokért fizetett birságok — mely utóbbiak az összes jövedelem 20%-át szolgáltatják az államnak — képezik.

Bizonyára nem lesz érdektelen az „Erdészeti Lapok” olvasói előtt, ha röviden Szerbia fakereskedelméről, illetve belgrádi cs. és kir. konzulátusunk 1905. évi jelentése alapján faáru behozataláról s kiviteléről is megemlékezünk.

Az 1905. évi behozatal faanyagokban és faárukban az 1904. évihez képest csekély apadást mutat.

Az 1904. év 2,239.687 frank értékű összbehozatalával szemben az 1905. év csak 2,026.309 frank értékű behozatalt mutat föl, a csökkenés tehát 203.378 frank.

A fakereskedelem egyes ágazataiban a behozatal a következőképpen alakult:

Tüzifából az 1905. évben 47.711 $\text{ü} \text{r} \text{m}^3$ -t hoztak be 193.195 frank értékben; 22.499 $\text{ü} \text{r} \text{m}^3$ -rel s 72.584 frank értékkel kevesebbet, mint az 1904. évben. E cikket főképpen Magyarország és Ausztria szállítja, melynek bevitele 172,155 frank volt; a többi részt 21.040 frank értékben Bulgária vitte be.

Puha szálfából, rönköből, rudból és gerendafából a behozatal az 1905. évben több volt, mint 1904-ben. Az 1905. évben 15.941 m^3 -t hoztak be 335.020 frank értékben, az 1904. évben pedig 9.516 m^3 volt a bevétel 181.346 frank értékben. A szükségletet kizárólag Ausztria és Magyarország látta el.

A fűrészáru behozatalának emelkedése is számottevő. Az 1904. év 12.317 $\text{m}^3 = 390.667$ frank behozatalával szemben 1905-ben 21.878 m^3 -t hoztak be 688.294 frank értékben. A behozatalt, 2024 frank értéket leszámítva, mely Bulgáriát illeti, Ausztria és Magyarország látta el.

Szőlőkarót, zsindelyt 481 m^3 -t 540 frank értékben, *furnirlemezt és abroncsfát* 12.854 kg -t 7636 frank értékben, *dugaszcser* 10.937 kg -t 6849 frank értékben Magyarországból és Ausztriából vittek be.

Kerékagyra, küllőre, talpra, lőcsre, evezőre, gereblyére, ásó- és

kapanyél céljaira nagyobb fát összesen 130.176 kg-ot vittek be 70.011 frank értékben, melynek 77⁰/₀-át Magyarország és Ausztria, 6⁰/₀-át Bulgária, a többit Németország és Törökország szállította.

Különféle *kosárárut* Magyarország és Ausztria 67⁰/₀, Németország 23⁰/₀ arányban szállított; a bevétel értéke 56.993 frankot tett ki.

Áttekintve Szerbia *fa- és faáru* bevételét arról győződhetünk meg, hogy az legnagyobbbrészt Magyarországból és Ausztriából nyer fedezetet s hogy Németország és Bulgária versenye nem nagy-jelentőségű.

Szerbia *fakivitele*, daczára annak, hogy oly nagykiterjedésű erdei vannak, nagyon csekély, fakereskedelme pedig a nagy bevétel folytán erősen passzív.

A szállítási eszközök és a használható utak teljes hiánya Szerbia erdőkben legdusabb vidékein, a fahozamok kitermelésének meg nem felelő volta, az elhibázott üzemrendszer nagyobb kiterjedésű erdőket, melyekben kihasználható s részben értékes faanyag van, nemcsak a belföldi iparszerű feldolgozástól és kivitteltől vonnak el, hanem a belföldi szükséglettől is, úgy hogy az ország még tűzifa tekintetében is a Szlavóniából és Boszniából való bevételre van utalva.

Jellemző az idevonatkozó viszonyokra az a körülmény, hogy mikor Szlavóniában az 1905. évben a faárak emelkedtek, a tűzifa ára Belgrádban 40⁰/₀-kal szökött fel, 1906. évi február hóban a kereskedelmi szerződések lejárta után pedig ismét további 20⁰/₀-kal ment feljebb. A tűzifa jelenlegi ára Belgrádban köbméterenként 12—13 frank, ami a fogyasztókra szinte elviselhetetlen. Belgrád városa ennekfolytán az ország belsejéből hozatott nagyobb mennyiségű fiatal bükkfát, melyet a szegényebb sorsu lakosságnak köbméterenként nyolc frankért adnak el.

Szerbia *fakivitele*, mely némi tűzifára, faszénre, szál- s rönköfára, dongára és újabb időben fűrészárura, furnirlemezre s előmunkált fára szorítkozik, tulnyomólag Magyarországba és Ausztriába irányul, kevés megy Bulgáriába és Törökországba.

Szerbia összes *fa- és faáru-kivitele* az 1905. évben 416.071 frank értéket képviselt az előző évi 464.835 frank értékkel szemben.

A tetemes különbözetet a faszén kivitele okozza, melyből

az 1903. évben még 52.420 métermázsa vitetett ki 26.443 frank értékben a külföldre, mely kivitel azonban az 1905. évben teljesen megszűnt.

A faáruk kivitele tekintetében főképp Magyarország és Ausztria jöhet figyelembe, ahova a Szerbiából kivitt faárúnak 81%-a vitetett ki. Ezeket követi Bulgária 40.594 és Törökország 31.004 frank kivittel.

A kivitel a főbb választékok között következőképen oszlik meg:

Tüzifa	9.108 $\text{ü}rm^3$	26.536 frank
Diófa	89 m^3	3.400 „
Donga	4.903 m^3	313.588 „
Puha szálfa, gerenda és rudfa	1.767 m^3	34.979 „
Fűrészáru (deszkaléc stb.)	727 m^3	29.188 „
Faszén	890 kg	31 „
Előmunkált fa (keréktalp, küllő stb.)	1.775 kg	394 „

A *tüzifa* főleg Bulgáriába szállíttatott ki és csak egészen jelentéktelen mennyiségek mentek Romániába, Magyarországra és Ausztriába. A kimutatott diófa, hordódonga, szálfa, mind Magyarországra s Ausztriába szállíttatott, míg a fűrészáru, az előmunkált fa s a többi faáru kizárólag Bulgáriába és Törökországba.

Habár tehát még most a Szerbiába való fabevitel nagyon jelentékeny, a kivitel pedig csekély: nem tagadható, hogy már most is mutatkoznak jelek, melyek a szerb fabevitel csökkenését és a szerb fakivitel emelkedését helyezik kilátásba.

Egyesek és társulatok (bankok) azon fáradoznak, hogy Szerbia erdősegeiből nagyobb mennyiségű tűzifát tudjanak Belgrádba szállítani, miután a tűzifa jelenlegi magas ára tűrhetetlen. Nagy fűrésztelepek fűrészáru előállításával kezdenek foglalkozni s ellátják ezzel a belföldi piacot, sőt már a kivitel számára is dolgoznak, még pedig főleg Bulgária és Törökország számára.

Előrelátható tehát, hogy a közeljövőben nemcsak a bevitel csökkenése várható, hanem a kivitel emelkedése is, föltéve, hogy Szerbia az utak építése és fűrésztelepek létesítése tekintetében a megkezdett uton fog tovább haladni.